УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3-051:78]:785:005.336.3
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.40

Малахова М. О.

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НАВЧАЛЬНИХ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ КОЛЕКТИВАХ

Розглядається питання фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в навчальних народно-інструментальних колективах. З метою визначення специфіки та змісту підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому та ансамблевому класах проаналізовано науково-методичні праці вітчизняних науковців, викладачів оркестрового класу та керівників навчальних народно-інструментальних колективів закладів вищої освіти. Здійснено аналіз основних положень навчальних програм з оркестрово-ансамблевих дисциплін різних років для студентів вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів. Визначено позитивні тенденції в діяльності означених колективів: 1) зумовленість змісту оркестрово-ансамблевої підготовки студентів у системі університетської освіти сучасними вимогами до цього виду музичного виконавства; 2) відповідність форм, методів і засобів навчання студентів в оркестровому та ансамблевому класах сучасному рівню розвитку педагогічної науки; 3) урахування специфіки музично-педагогічної та концертно-виконавської діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва у плануванні репертуару та методів роботи з навчальними народно-інструментальними колективами. Виявлено негативні тенденції досліджуваного процесу: 1) недостатня орієнтація оркестрово-ансамблевої підготовки студентів на розвиток у них актуальних для сьогодення професійно-особистісних якостей; 2) щорічна зміна учасників навчальних оркестрів та ансамблів; 3) недостатня кількість аудиторних годин для повноцінного засвоєння студентами складного оркестрового репертуару; 4) різний рівень доуніверситетської інструментальної підготовки студентів; 5) необхідність самостійного аранжування (перекладення, обробки) викладачем навчального репертуару відповідно до виконавського складу студентського оркестру (ансамблю) певного навчального року.

Ключові слова: *фахова підготовка, учитель музичного мистецтва, навчальний народно-інструментальний ансамбль, навчальна програма, оркестровий клас, ансамблевий клас.*

Реформування системи вищої педагогічної та мистецької освіти в Україні зумовлює пошук та впровадження в освітній процес якісно нових підходів, спрямованих на професійне вдосконалення майбутніх педагогів і митців відповідно до фахових вимог. Музично-педагогічна освіта в цьому сенсі також набуває розвитку, спрямовуючи свій вектор на всебічний розвиток особистості студента, а пріоритетними напрямами в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва вона визначає формування професійних компетентностей, необхідних для творчого розвитку учнівської молоді засобами народної музики.

З огляду на це актуальним є аналіз змісту та особливостей фахової підготовки майбутніх учителів музики в навчальних народно-інструментальних ансамблях та оркестрах, які за своєю сутністю є творчими лабораторіями, де студенти опановують технологію колективного музикування (академічного, народного, естрадного) та професійного спілкування, знайомляться з надбаннями вітчизняної та світової музичної спадщини.

Різні аспекти оркестрово-ансамблевої підготовки майбутніх учителів музики висвітлено в наукових і навчально-методичних працях таких вітчизняних учених і педагогів-практиків, як Г. Бродський, В. Воєводін, М. Гуральник, О. Ільченко, Ж. Клименко, В. Лапченко, І. Маринін, Т. Пляченко, В. Федоришин та інші. Проте ще не визначені позитивні й негативні тенденції цього виду фахової підготовки студентів, що потребує загального аналізу досліджуваної проблеми.

Мета статті – на основі аналізу науково-методичних праць та навчальних програм з оркестрово-ансамблевих дисциплін виявити особливості й основні тенденції фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах університетської освіти.

Система фахової підготовки майбутніх учителів музики в народно-інструментальних колективах, що склалася у вітчизняних педагогічних і мистецьких вищих навчальних закладах у ХХ столітті, передбачає поєднання індивідуальної, групової і колективної форм роботи зі студентами. Ретроспективний аналіз навчальних програм музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів (університетів) показав, що формування у студентів основних ансамблевих навичок здійснювалося на заняттях оркестрового класу, в межах якого функціонували оркестри народних інструментів, ансамблі скрипалів, ансамблі та оркестри баяністів, духові оркестри тощо.

Такі заняття проводились у колективній формі двічі на тиждень по 2 години, але передбачали й індивідуальну та групову форми роботи зі студентами, особливо з тими, для кого оркестровий інструмент є додатковим.

Пізніше (у 1990-х – 2000-х рр.) перелік навчальних інструментальних колективів музично-педагогічних та мистецьких факультетів значно розширився, до його складу увійшли навчальні камерні та естрадно-симфонічні оркестри, ансамблі бандуристів, ансамблі гітаристів, диксиленди та різноманітні естрадно-інструментальні та народно-інструментальні ансамблі.

Специфіку та зміст підготовки майбутніх учителів музики в оркестровому та ансамблевому класах висвітлено в науково-методичних працях викладачів-керівників студентських навчальних народно-інструментальних колективів вищих педагогічних і мистецьких закладів освіти.

Одними з перших для студентів музично-педагогічної спеціальності у 1970-х – 1980-х рр. були опубліковані науково-методичні праці В. Лапченка, в яких детально проаналізовано основні етапи роботи вчителя музики з учнівськими народно-інструментальним ансамблями в початковій школі та наведено навчально-допоміжний і художній репертуар для таких колективів, науково обґрунтовано педагогічні основи колективного навчання учнів початкових класів гри на народних інструментах, розроблено методичні рекомендації до курсу "Дидактичні, організаційні та методичні основи роботи з дитячим українським народно-інструментальним ансамблем", розкрито зміст навчання в оркестрі народних інструментів [6; 7].

Особливості цього виду фахової підготовки майбутніх учителів музики науково обґрунтовано в дослідженні О. Ільченка ще в 1980 р., в якому науковець визначив роль оркестрового класу як навчальної дисципліни в системі музично-педагогічної освіти, також розробив зміст навчання в оркестровому класі (структура занять, основні види роботи), виявивши специфіку поєднання індивідуального й колективного навчання, визначивши систему навчальних завдань, спрямованих на формування в студентів музично-виконавських якостей [3, с. 3–4].

У науково-педагогічних працях О. Ільченка основну увагу в підготовці студентів в оркестровому класі зосереджено на засвоєнні навичок гри на оркестрових інструментах та формуванні ансамблевих умінь, на розвитку інтерпретаційно-творчих якостей і здібностей. Ефективність навчання студентів в оркестровому класі О. Ільченко вбачав у досягненні навчальним оркестром високого виконавського рівня – техніки оркестрової гри (техніка виконання штрихів, одночасне відтворення першої ноти, колективне відтворення гармонії, відтворення темпоритму, відтворення нюансів і раціональне використання динамічних можливостей кожного інструмента й усього оркестру, динаміка функціонального взаємозв'язку оркестрових партій тощо) [3, с. 5–10]. Важливим аспектом професійно-практичної підготовки вчителя музики автор визначає знання та практичні навички з інструментування, інструментознавства, методики роботи з музично-інструментальним колективом, зазначаючи при цьому, що їх можна опанувати безпосередньо в оркестровому класі або на заняттях дисциплін за вибором студента. Проте конкретних рекомендацій щодо формування професійно-особистісних якостей ми не знайшли.

Окремі аспекти розвитку професійних якостей майбутніх учителів музики в оркестровому колективі розкрито в методичних рекомендаціях Т. Пляченко та Г. Бродського у 1990 р. [9]. Специфічним у досвіді роботи свого творчого колективу (оркестру й вокальної групи) автори визначають те, що деякі його учасники володіють не тільки кількома оркестровими інструментами, але й навичками комплексного виконавства (одночасної гри та співу). Причому сольні вокальні партії виконують як учасники вокальної групи, так і оркестранти. У процесі спільних занять оркестрової та вокальної груп у студентів розвиваються навички орієнтації в загальному оркестровому звучанні, аналізу мелодичного й гармонічного строю, тембрового забарвлення окремих партій та ритмічного ансамблю. Автори зазначають, що заняття в такому колективі стимулюють у студентів розвиток інструментальних і вокальних навичок, сприяють формуванню навичок точного звуковисотного інтонування у специфічних умовах колективного виконавства, спонукають до творчості й відповідальності за результати спільної концертної діяльності, спрямовані на розвиток у студентів художнього смаку, емоційності, артистизму [9, с. 11–12]. Такий феномен є характерним для професійної підготовки універсального фахівця – вчителя музичного мистецтва.

Формуванню готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом присвячена дисертаційна робота І. Мариніна (1995 р.). Розглядаючи готовність до педагогічної діяльності як своєрідний синтез розумових, мотиваційних, операційних, емоційних, вольових та інших рис особистості, автор репрезентує структуру готовності вчителя-керівника до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом мотиваційним, операційно-пізнавальним, емоційно-вольовим та оцінним компонентами [8, с. 9–10].

Теоретичні аспекти роботи з оркестрами та ансамблями українських народних інструментів висвітлені в навчально-методичному посібнику М. Гуральника "Організація та керівництво народно-інструментальними колективами" (2000 р.): інструментальний склад оркестрів народних інструментів; методичні вказівки для навчання гри на народних інструментах; загальні положення про музичний колектив тощо [2].

Проблему формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування досліджено і в наукових працях В. Федоришина (2002 р.). Основою запропонованої дослідником методики є: формування виконавської майстерності студентів, забезпечення творчої взаємодії між керівником оркестрового колективу і його учасниками, з одного боку, та взаємодії оркестрантів між собою, з іншого боку; спонукання оркестрантів до спільного вирішення художніх проблем, орієнтація студентів на досягнення єдності між усвідомленням змісту музичного твору і застосуванням засобів його виконавської інтерпретації. Побудований на таких засадах процес колективного музикування, на думку автора, уможливлює продуктивний виконавський розвиток кожного студента, а також активізує становлення виконавської самостійності та індивідуального педагогічного стилю студентів [15].

Фахово необхідні аспекти формування в майбутніх учителів музики навичок виконавської взаємодії в процесі ансамблевої гри висвітлені в методичних рекомендаціях Ж. Клименко до навчального курсу "Ансамблевий клас" (2006 р.), в яких стисло визначено роль ансамблевого класу в музично-виконавській підготовці студентів спеціальності "Музична педагогіка і виховання", основи ансамблевої техніки, синх-

ронність звучання, характерні проблеми музично-виконавського ритму, роль динаміки, специфіку ансамблевого виконання напам’ять, функції і види штрихів (скрипкових, фортепіанних, баянних, бандурних, цимбальних) тощо [5].

Актуальним у дослідженні особливостей фахової підготовки майбутніх учителів музики в народно-інструментальних колективах є аналіз науково-методичних праць В. Воєводіна “Посібник для керівника студентського оркестру народних інструментів” (2003 р.) та “Педагогічні умови становлення творчого потенціалу майбутніх музикантів-виконавців в оркестровому класі” (2007 р.), в яких доведено, що навчальний оркестровий колектив має широкі виховні можливості, які реалізуються через колективну співпрацю його учасників; студентський оркестр народних інструментів акумулює основні риси й вимоги суспільного життя, вводить майбутніх музикантів-виконавців у систему суспільних відносин і накопичення ними досвіду цих відносин; оркестровий колектив наділяє знаннями й навичками професійної і соціальної діяльності (суспільної, педагогічної, художньо-творчої, концертно-виконавської тощо), розвиває особисті та суспільні інтереси, пов’язує особистість музиканта-виконавця з суспільством через універсальність відносин, застосованих у професійній і суспільних ситуаціях, створює гармонійну єдність між особистою і суспільною оцінкою, наділяє студентів соціальною активністю, внутрішньою і зовнішньою культурою [1, с. 193–194].

Для організації продуктивної роботи навчальних оркестрів та інструментальних ансамблів актуальними є теоретичні й методичні положення, викладені в навчально-методичному посібнику Т. Пляченко “Методика роботи з музично-інструментальними колективами” (2009 р,). Упродовж навчання в оркестровому класі відбувається систематичний розвиток ансамблевих навичок студентів засобом поетапного ускладнення навчальних завдань: вивчення більш складних оркестрових творів; засвоєння складних прийомів оркестрового виконавства (glissando, staccato, spiccato, pizzicato та ін.); вивчення оркестрових супроводів до вокальних, хорових та інструментальних творів; робота із солістами (вокалістами, інструменталістами) і хоровими колективами (ансамбль між солістами і оркестровим супроводом); дотримання точності темпу, ритму, динаміки й агогіки відповідно до диригентського жесту; робота в ансамблях без диригента тощо [12].

Важливою складовою частиною оркестрово-ансамблевої підготовки майбутніх учителів музики є формування професійних якостей, необхідних для успішної діяльності в закладах освіти і культури. Складниками цього процесу Т. Пляченко визначила: розвиток музичних здібностей студентів (музичного слуху, чуття метро-ритму, музичного мислення, пам’яті, уваги, образної уяви, миттєвої реакції) у процесі роботи над оркестровими та ансамблевими творами різних стилів і жанрів; розширення сфери музично-історичних і художньо-естетичних знань і уявлень студентів; застосування музично-теоретичних знань та інструментально-виконавських умінь, набутих у класах спеціальних дисциплін; розвиток комунікативних умінь та навичок педагогічного спілкування; формування й розвиток специфічних навичок і прийомів оркестрово-ансамблевого виконавства; формування навичок управління музичним колективом.

Варто зазначити, що для ефективності фахової підготовки студентів в оркестровому та ансамблевому класах дослідниця як педагог-практик рекомендує застосовувати активні методи навчання, а саме моделювання педагогічних ситуацій. З цією метою до структури занять навчального оркестру (ансамблю) введено практикум роботи з оркестром (ансамблем), який є обов’язковим для студентів старших курсів [11]. Участь студентів початкових курсів у цьому практикумі обмежується такими завданнями: моделювання діяльності учасників учнівського оркестру; створення нестандартних педагогічних ситуацій; виконання навчальних завдань, поставлених диригентом-практикантом; спостереження за роботою старшокурсників з оркестровим колективом, аналіз їхніх педагогічних дій, оцінка власної діяльності [12, с. 140]. Застосування методу педагогічного моделювання, на думку авторки, дає змогу синтезувати знання з різних фахових дисциплін у процесі вирішення музично-виконавських та музично-педагогічних завдань [11, с. 28].

Специфіка, зміст та методи фахової підготовки майбутніх учителів музики в навчальних інструментальних колективах зафіксовано в навчальних програмах з оркестрово-ансамблевих дисциплін різних років.

Одну із перших програм з оркестрового класу для студентів музично-педагогічних факультетів у 1974 р. розробив Ю. Юровецький [14], сформулювавши в загальних рисах навчальні вимоги до студентів та завдання педагога (без визначення відведеного на цей предмет навчального часу). Наведений у програмі орієнтовний репертуар навчального оркестру представлений лише творами вітчизняних і зарубіжних композиторів для симфонічного і струнного оркестру, у той час як більш поширеними на музично-педагогічних факультетах були оркестри народних інструментів, менше – духові, камерні й симфонічні.

Щодо опанування навичок народно-інструментального виконавства та творчого розвитку студентів в оркестровому класі, то в цьому аспекті заслуговує на увагу навчальна програма 1992 р. (укладачі Ю. Бай та В. Овод). Основними завданнями курсу “Оркестровий клас” автори визначили: 1) виховання в студентів професійних умінь і навичок гри в оркестрі; 2) управління оркестровим колективом на основі оволодіння методами роботи з оркестром, дидактичними принципами і знаннями психофізіології виконавства на оркестрових інструментах; 3) розвиток у студентів музичного слуху, музичної та емоційної пам’яті, музичного мислення, артистизму; 4) формування у студентів системи знань, умінь і навичок, які забезпечують змогу творчо здійснювати оркестрову роботу в загальноосвітній школі (володіння інструментарієм народного оркестру; способи спілкування з оркестром; методи осягнення оркестрового твору та його інтерпретації; вибір і накопичення репертуару для роботи з дитячими оркестрами) [13, с. 3].

Слід зазначити, що не у всіх програмах з оркестрово-ансамблевих дисциплін структуровано й систематизовано інструментальний репертуар. Все ж у деяких програмах для вузів культури і мистецтв ми знаходимо чіткий розподіл навчального репертуару за роками навчання, типами і видами оркестрів або ансамблів. Наприклад, програма "Клас ансамблю" [4] (укладач А. Гладких, 2003 р.) містить вказівки автора щодо рівня трудності творів, їх навчального призначення, жанрової різноманітності, складу виконавців (ансамблі духових інструментів; естрадні ансамблі; струнно-смичкові тощо). На наш погляд, таких вимог необхідно дотримуватися і в розробленні навчальних програм для студентів педагогічних університетів, що сприятиме оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів музики до роботи з різноманітними за кількісним і якісним складом музично-інструментальними колективами (навчальними й аматорськими).

За роками навчання, рівнем складності, жанрами, педагогічним і виконавським призначенням систематизовано оркестровий репертуар у навчальній програмі "Оркестровий клас (камерний оркестр)" для педагогічних університетів (укладач Т. Пляченко, 2006 р.). Це одна із перших програм з оркестрового класу, розроблених за вимогами кредитно-модульної системи. Автором упорядковано репертуар для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (з I по IV курси) та визначено такі розділи: 1) оркестрові твори великої форми (симфонії, інструментальні концерти, оркестрові перекладення сонат і квартетів); 2) оркестрові п'єси (оригінальні й авторські перекладення); 3) оркестровий супровід до вокальних та хорових творів; 4) репертуар учнівського струнного оркестру (ансамблю); 5) практикум роботи з оркестром (струнним ансамблем) для студентів IV курсу). У програмі також наведено: змістові модулі відповідно до завдань підготовки студентів певного курсу; розподіл годин та видів навчальної і концертно-виконавської діяльності студентів у семестрах; зміст контрольних завдань для проведення, модульного та підсумкового контролю; навчальні та заліково-екзаменаційні вимоги до студента; завдання для самостійної роботи та методичні поради студентам різних курсів; методи навчання в оркестровому класі; методи, критерії та шкала оцінювання навчальних досягнень студентів; методичне забезпечення та література для самостійного опрацювання студентами [11].

Особливості фахової підготовки майбутніх учителів музики в народно-інструментальних колективах педагогічних університетів відображено у програмі навчального курсу "Оркестр народної музики" (укладачі Т. Пляченко та Г. Бродський, 2007 р.). Метою викладання цієї дисципліни автори визначили формування у студентів професійних знань умінь і навичок, необхідних для музично-виконавської, музично-просвітницької та музично-педагогічної діяльності, а до завдань навчального курсу зарахували: ознайомлення студентів зі специфікою народно-оркестрового виконавства; вивчення широкого кола народно-оркестрової літератури; опанування студентами навичок оркестрової гри шляхом вивчення кращих зразків вітчизняної та зарубіжної класичної, народної та сучасної музики; подальший розвиток індивідуальних музичних здібностей та виконавських умінь студентів; формування та розвиток навичок управління дитячим оркестровим колективом; розвиток артистизму та формування сценічної культури. Такий широкий спектр навчальних завдань зумовлений тим, що учасниками оркестру є студенти різних курсів. Орієнтовний репертуар для проведення практичних занять в оркестрі народної музики автори структурували у такий спосіб: 1) оригінальні оркестрові твори композиторів; 2) народна музика в обробці; 3) оркестровий супровід до пісень сучасних українських композиторів, ансамблевих та хорових творів; 4) естрадно-симфонічна музика (перекладення для народного складу творів композиторів-класиків та сучасних) [10].

Як засвідчує практика, діяльності навчальних інструментальних колективів, далеко не всі викладачі з об'єктивних причин мають змогу реалізувати в освітньому процесі задекларовані в навчальних програмах форми, методи й засоби підготовки студентів в оркестровому та ансамблевому класах.

Висновки. Отже, аналіз науково-методичних праць та навчальних програм з оркестрово-ансамблевих дисциплін, а також власний багаторічний практичний досвід роботи з навчальними народно-інструментальними оркестрами й ансамблями уможливили виявлення особливостей та основних тенденцій фахової підготовки майбутнього вчителя музики в навчальних народно-інструментальних колективах.

Позитивними, на наш погляд, є такі тенденції: 1) зумовленість змісту оркестрово-ансамблевої підготовки студентів у системі університетської освіти сучасними вимогами до цього виду музичного виконавства; 2) відповідність форм, методів і засобів навчання студентів в оркестровому та ансамблевому класах сучасному рівню розвитку педагогічної науки; 3) врахування специфіки музично-педагогічної та концертно-виконавської діяльності сучасного вчителя музики у плануванні репертуару та методів роботи з навчальними народно-інструментальними колективами.

До негативних тенденцій ми зарахували: 1) недостатню орієнтацію оркестрово-ансамблевої підготовки студентів на розвиток у них актуальних для сьогодення професійно-особистісних якостей; 2) щорічну зміну учасників навчальних оркестрів та ансамблів; 3) недостатню кількість аудиторних годин для повноцінного засвоєння студентами складного оркестрового репертуару; 4) різний рівень доуніверситетської інструментальної підготовки студентів; 5) необхідність самостійного аранжування (перекладення, обробки) викладачем навчального репертуару відповідно до виконавського складу студентського оркестру (ансамблю) певного навчального року.

Шляхи усунення означених недоліків фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва потребують окремого дослідження. Це стане предметом наших подальших наукових розвідок.

Використана література:

1. Воєводін В. В. Педагогічні умови становлення творчого потенціалу майбутніх музикантів-виконавців в оркестровому класі : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 222 с.
2. Гуральник М. Л. Організація та керівництво народно-інструментальними колективами : навч.-метод. посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. Ч. І. 128 с.
3. Ильченко А. А. Повышение эффективности обучения студентов музыкально-педагогических факультетов пединститутов в оркестровом классе : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.01. Киев, 1980. 22 с.
4. Клас ансамблю : програма курсу / уклад. А. В. Гладких. Харків : ХДАК, 2003. 14 с.
5. Клименко Ж. А. Робота над основними навичками ансамблевого виконання : метод. рек. з предмета «Ансамблевий клас». Луцьк : РВВ «Вежа», 2006. 15 с.
6. Лапченко В. П. Курс гри в оркестрі народних інструментів : навч. посібник. Київ : Муз. Україна, 1975. 207 с.
7. Лапченко В. П. Методика початкового навчання гри в оркестрі народних інструментів. Київ, 1985. 64 с.
8. Маринін І. Г. Формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 1995. 24 с.
9. Некоторые вопросы развития профессиональных качеств будущего учителя музыки : метод. рекомендации / Т. Н. Пляченко, Г. Л. Бродский. Кировоград, 1990. 40 с.
10. Оркестр народної музики : програма навчального курсу [для студ. мистецького факультету пед. ун-ту] / уклад. Т. М. Пляченко, Г. Л. Бродський. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. 36 с.
11. Оркестровий клас (камерний оркестр) : програма навч. курсу [для студ. мистецького фак. пед. ун-ту] / уклад. Т. М. Пляченко. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 36 с.
12. Пляченко Т. М. Методика роботи з музично-інструментальними колективами : навч.-метод. посібник. Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2009. 232 с.
13. Програми педагогічних інститутів. Оркестровий клас : програма [для студентів музично-педагогічних факультетів] / уклад. Ю. М. Бай, В. М. Овод. Київ : РНМК Міносвіти України, 1992. 20 с.
14. Программы педагогических институтов. Оркестровый класс для специальности 2119 «Музыка и пение» / сост. Ю. М. Юровецкий. Москва : Просвещение, 1974. 8 с.
15. Федоришин В. І. Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2002. 202 с.

References:

1. Voievodin V. V. (2007) Pedahohichni umovy stanovlennia tvorchoho potentsialu maibutnikh muzykantiv-vykonavtsiv v orkestrovomu klasi [Pedagogical conditions of creative capacity development of performing musicians-to-be in the orchestral class] : dys. … kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv. 222 s. [in Ukrainian]
2. Huralnyk M. L. (2000) Orhanizatsiia ta kerivnytstvo narodno-instrumentalnymy kolektyvamy [Organization and management of folk-instrumental groups] : navch.-metod. posibnyk. Kyiv : NPU im. M. P. Drahomanova. Ch. I. 128 s. [in Ukrainian]
3. Ilchenko A. A. (1980) Povyishenie effektivnosti obucheniya studentov muzyikalno-pedagogicheskih fakultetov pedinstitutov v orkestrovom klasse [Efficiency improvement of students training in musical-pedagogical faculties of teachers-training institutes in orchestra classes] : avtoref. dis. … kand. ped. nauk : 13.00.01. Kiev. 22 s. [in Russian]
4. Klas ansambliu (2003) [Ensemble class] : prohrama kursu / uklad. A. V. Hladkykh. Kharkiv : KhDAK. 14 s. [in Ukrainian]
5. Klymenko Zh. A. (2006) Robota nad osnovnymy navychkamy ansamblevoho vykonannia [Work on ensemble performances’ main skills] : metod. rek. z predmetu «Ansamblevyi klas». Lutsk : RVV «Vezha». 15 s. [in Ukrainian]
6. Lapchenko V. P. (1975) Kurs hry v orkestri narodnykh instrumentiv [The course of playing in the orchestra of folk instruments] : navch. posibnyk. Kyiv : Muz. Ukraina. 207 s. [in Ukrainian]
7. Lapchenko V. P. (1985) Metodyka pochatkovoho navchannia hry v orkestri narodnykh instrumentiv [Basic training methodic of playing in the orchestra of folk instruments]. Kyiv. 64 s. [in Ukrainian]
8. Marynin I. H. (1995) Formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia muzyky do kerivnytstva shkilnym narodno-instrumentalnym kolektyvom [The forming of music teacher-to-be willingness to manage a school folk-instrumental group] : avtoref. dys. … kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv. 24 s. [in Ukrainian]
9. Nekotoryie voprosyi razvitiya professionalnyih kachestv buduschego uchitelya muzyiki (1990) [Some issues of professional skills development of future music teacher] : metod. rekomendatsii / T. N. Plyachenko, G. L. Brodskiy. Kirovograd. 40 s. [in Russian]
10. Orkestr narodnoi muzyky (2007) [An orchestra of folk music] : prohrama navchalnoho kursu [dlia stud. mystetskoho fakultetu ped. un-tu] / uklad. T. M. Pliachenko, H. L. Brodskyi. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka. 36 s. [in Ukrainian]
11. Orkestrovyi klas (kamernyi orkestr) (2006) [Orchestra class (chamber orchestra)] : prohrama navch. kursu [dlia stud. mystetskoho fak. ped. un-tu] / uklad. T. M. Pliachenko. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka. 36 s. [in Ukrainian]
12. Pliachenko T. M. (2009) Metodyka roboty z muzychno-instrumentalnymy kolektyvamy [Work methodology with musical and instrumental groups] : navch.-metod. posibnyk. Kirovohrad : «Imeks-LTD». 232 s. [in Ukrainian]
13. Prohramy pedahohichnykh instytutiv. Orkestrovyi klas (1992) [Pedagogical institutes curriculum. Orchestra class] : prohrama [dlia studentiv muzychno-pedahohichnykh fakultetiv] / uklad. Yu. M. Bai, V. M. Ovod. Kyiv : RNMK Minosvity Ukrainy. 20 s. [in Ukrainian]
14. Programmyi pedagogicheskih institutov. Orkestrovyiy klass dlya spetsialnosti 2119 «Muzyika i penie» (1974) [Pedagogical institutes curriculum. Orchestra class for a specialty 2119 «Music and singing»] / sost. Yu. M. Yurovetskiy. Moskva : Prosveschenie. 8 s. [in Russian]
15. Fedoryshyn V. I. (2002) Formuvannia vykonavskoi maisternosti studentiv muzychno-pedahohichnykh fakultetiv u protsesi kolektyvnoho muzykuvannia [Performance mastery building of musical-pedagogical faculties students during the collective music playing] : dys. … kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv. 202 s. [in Ukrainian]

Malakhova M. O. The peculiarities of music teacher-to-be professional training in educational folk-instrumental groups

The article deals with the problem of music teacher-to-be professional training in educational folk-instrumental groups. Orchestras and ensembles are considered as creative laboratories where students learn a technology of collective music performing (academic, folk or variety) and professional communication and familiarize themselves with the heritage of domestic and world music. The main scientific and methodical works of domestic scientists has been analyzed, as well as works of orchestral classes' teachers and managers of folk-instrumental groups in the higher schools and universities. The main purpose of this was to establish specifics and essence of training of music teacher-to-be. The main regulations of the teacher training and artistic higher school's curriculum have been analyzed. The positive trends in the activity of these educational groups have been made: 1) the content of orchestra and ensemble students training is determined by the modern requirements to this performance art; 2) conformity of the forms, methods and means of students training in ensemble classes to the modern level of pedagogy; 3) considering the specificity of music teachers training and performing activity of modern music teacher in the planning of repertoire and ways of work with folk-instrumental groups. The negative trends in the activity of the groups have been shown: 1) a lack of focusing of ensemble training on development of professional and personal qualities;2) annual change of orchestral and ensembles participants; 3) a lack of classes for difficult repertoire learning; 4) differences in the level of pre-university instrumental students training; 5) a need for self-arrangement and processing of the repertoire by the teacher according to the students orchestra member's level during the certain academic year.

It is summarized that addressing the shortcomings of the professional training of music teachers-to-be requires a special scientific research. This will be a subject matter of our further studies.

Key words: *professional training, a music teacher, educational folk-instrumental ensemble, curriculum, an orchestra class, an ensemble class.*

УДК 373.3.016:811.161.2
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.41

Мамчич О. Б., Найдьон К. В., Барнич О. В.

БУКТРЕЙЛЕР ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ЧИТАННЯ

Статтю присвячено дослідженню проблеми формування мотивації дітей молодшого шкільного віку за допомогою буктрейлера. Зазначено причини та фактори, що знижують умотивованість дітей до читання книг у сучасних умовах функціонування освітнього та соціального середовища. Акцентовано на необхідності пошуку креативних шляхів для побудови ефективної взаємодії в системі «дитина – художня книга». Здійснено комплексний аналіз понять «мотивація» та «буктрейлер» в їх взаємозв'язку та взаємовпливі. Проаналізовано специфіку буктрейлерів як засобу формування та вдосконалення мотиваційної сфери молодших школярів, особливості та доцільність їх використання на уроках читання. Звернено увагу на класифікацію буктрейлерів за різними ознаками (спосіб візуального втілення, зміст) та завдання, розв'язанню яких сприяє використання буктрейлерів на уроках читання в НУШ. Виділено етапи створення буктрейлерів, рекомендації щодо оптимізації кожного з них. Визначено етапи уроку читання в НУШ, на яких використання буктрейлерів є найбільш ефективним. Запропоновано альтернативні варіанти застосування буктрейлерів як на уроках читання, так і в позаурочний час із метою не лише підвищення мотивації, а й виховання читацької самостійності учнів молодшого шкільного віку. Зорієнтовано роботу вчителя щодо створення та використання буктрейлерів на уроці читання як в індивідуальному напрямі (творча робота для учня, що володіє технічними, акторськими чи суміжними здібностями,) так і в напрямі командної роботи (створення креативних проєктів та їх захист). Досягнуто мети дослідження шляхом аналізу потенційних можливостей буктрейлерів для формування та підвищення мотивації здобувачів освіти початкової ланки до читацької діяльності. Підсумовано практичну значущість означеного засобу, його ефективність, сучасність та перспективність в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: *читання, молодші школярі, початкова школа, НУШ, буктрейлер, мотивація.*

Серед характерних ознак інформаційного суспільства є тяжіння соціуму до тих джерел інформації, які є більш доступними та яскравими. Особливо це стосується дітей так званого покоління Альфа. До кола інтересів визначеної категорії рідко потрапляють книги, адже друкованій продукції складно конкурувати з ґаджетами, які завдяки гейміфікованості та можливості організації самовираження через соціальні мережі, є більш зрозумілими, доступними та привабливими для дітей. А процес навчання загалом та читання зокрема здається учням молодшого шкільного віку менш цікавим та позбавленим перспектив. Тому, незважаючи на виховний, розвивальний потенціал книги, її можливості для збагачення словникового запасу, цей фактор становлення мовної особистості учня втрачає свої важелі впливу. Ця проблема має багато різних аспектів, причин, починаючи з елементарного небажання читати і закінчуючи невмінням читати вдумливо, оцінювати якість і значущість тексту, брати з нього потрібну інформацію. Зважаючи на те, що серед ключових компетентностей, що визначені в Державному стандарті початкової освіти, є "любов до читання, відчуття краси слова" [6], сучасний педагог має знаходити шляхи для підвищення мотивації здобувачів освіти до читання. В умовах комп'ютеризації світу педагоги та батьки можуть використовувати буктрейлер – візуалі-